

## מראי מקומות - בבא מציעא קי"ג

- (א) גבי בעה"ב איכא תרי חזקה- העיר השטמ"ק בשם הראב"ד, למה לא חשיב ג"כ חזקה ממון של בעה"ב. ות"י דכאן הו"ל חזקה זו חזקה קלושה, דהא ידוע דהאי שכיר עביד ל"י עבידת"י ואיחייב ל"י שכר, דהו"ל זה ג"כ כחזקה, ומש"ה לא חשיב ל"י חזקה ממון של בעה"ב להיות חזקה ממון.
- (ב) כנגד אותו היום של תביעה- ע' בנמוקי יוסף (סח: בדפיו) שדייק מדברי רש"י והרי"ף דס"ל שאין השכיר נאמן בשבועה אלא יום א' ממש אחר תביעתו. אבל מהרמב"ם הביא דכל שמתמיד בתביעתו מידק דייק ונאמן. אבל כשנתרשל בדבר, איכא למימר נמי בפועל דטרוד בעסקים שלו, ושוב אינו נשבע ונוטל. וכ' הר"ן דס"ל להרמב"ם דאין השכיר נאמן בשבועה אלא אותו יום או אותו לילה אחר היום שלא תבעו, ולא יום ולילה נאמן ברור לי אם כוונתו יום אחר יום שלא תבעו, או יום אחר יום אחרון שתבעו, ועכשיו לא תבעו, וצ"ע. אולם הביא מי"מ דמפרשים כהרמב"ם, אלא דס"ל דיש לו יום שלם. וע"ע בחי' הר"ן שם שכ' דאף לאחר זמן, ששוב אין השכיר נאמן בשבועה ליטול, מ"מ צריך בעה"ב לישבע כדי לפטור את עצמו, דכיון דליכא למימר חזקה דאין בעה"ב עובר בכל תלין, שהרי עבר זמנו, א"כ אין לפוטרו לגמרי משבועה.
- (ג) ולא יכנס לביתו ליטול משכונו- ע' בערוך השלחן (חו"מ צ"ו, ו') שהביא מהירושלמי דטעם הדבר הוא כדי שיהי' הלוה יכול ליתן להמלוה מה שהוא רוצה, וכדאי', דדרכו של אדם להוציא פחות שבכלים.
- (ד) ומחזיר את הכר בלילה ואת המחרישה ביום- הק' הנמוקי יוסף (סט: בדפיו), "ולענין חזרה דמשכון יש לשאול, מה יועיל משכון לבעליו כשתופסו, כיון שחייב בהשבה, הלא יכול הלוה לעכבו, ויטעון פרעתין, ויהי' נאמן בשבועה משום מגו דחזרתיו לך. וי"ל שתועיל התפיסה, שאם ירצה יזמין עדים כשמחזירו ללוה, ויתנה עמו בפניהם שלא יחזירו לו אלא בעדים".
- (ה) היו לא שני כלים, נוטל א' ומניח א', ומחזיר את הכר בלילה, וכו'- פרש"י, דמיירי דהי' חובו כנגד שניהם, ומשכנו שניהם. והק' החי' הרי"ם, הרי לכאו' אפי' אם הי' חובו כנגד א' מהם יוכל להיות הדין כן, שנוטל א' ביום וא' בלילה, כדי שיהא בטוח בלילה וביום. ולגירסת רש"י נוטל א' "ומחזיר" א', יש ליישב, דהא אז משמע דלקח שניהם בשביל החוב, ועכשיו צריך להחזיר א' מהם, והי' ק' לרש"י למה הי' יכול ליטול שניהם, וע"ז השיב שהוא משום שהחוב הי' כנגד שניהם (ואינו יכול ליקח יותר מחובו), וא"כ שפיר יכול ליקח שניהם, רק דמיד צריך להחזיר א' מהם. אבל אם גרסי' נוטל א' "ומניח" א', דמשמע דמעולם לא היו שניהם אצלו, קשה. ופי' דס"ל לרש"י דכיון דקנה משכון, ומה שצריך להשיבו הוא מדין "ולך תהי' צדקה", ואמרי' דאם אינו קונה צדקה מנין, א"כ הו"ל עדיין כברשותו, רק דהוי כאילו הפקידו להלוה. וא"כ, כיון דעדיין הוא נחשב שהכר הוא אצלו כשהשיבו לו, א"כ הו"ל משכנו יתר על חובו אם נוטל עוד משכון, אם אין החוב אלא כנגד משכון א'. וע"ש עוד מש"כ לבאר למה באמת נקט משנתנו לשון "מחזיר", הרי שפיר הי' שייך לומר מניח, ולכאו' לשם מה נוטל המשכון אם צריך להחזירו מיד. וע"ש שביאר דאין למשכון דין משכון אא"כ נוטלו, דכיון שנוטלו, חל בו דין השבה, ע"ש. כל זה הוא לדעת רש"י, אבל ע' בפסקי רי"ד שכ' בפירושו דלא כדברי רש"י, אלא דמיירי דחובו הי' כנגד א' מן המשכונות ותו לא. ומשמע שיש כאן מחלוקת יסודי בין רש"י והרי"ד, דרש"י ס"ל דהוי תורת משכון עליה, והוי כמו שהוא אצלו, אפי' כשהוא מחזירו להלוה, אבל הרי"ד ס"ל דכיון שהחזירו להלוה, שוב לא הוי עליה תורת משכון, ולכן יכול ליטול משכון אחר, ויש לעי' בכל זה.
- (ו) היו לו שני כלים, נוטל א' ומניח א', ומחזיר את כר בלילה ואת המחרישה ביום- הק' הרשב"א, מאי ס"ל לתנא דמתני', אם ס"ל דמסדרין לב"ח, הא משמע דכל שב"ד

זו, אלא שכ' דנראה דדעת הרמב"ם אינו כן, מדלא מחלק בין הכלים, וא"כ משמע דצריך להחזיר כל הכלים שהלוה צריך להם.

(ח) **ואת המחרישה ביום-הק' תוס',** הרי כלים של אוכל נפש אסור ליטלם מעיקרא, ולכן פי' דמיירי במחרישה דהיינו מגרדתא, וכדלעיל (וע' במהרש"א דנתקשה בקו' תוס', הרי מבואר בסוגיא בתמורה דמתני' מיירי שמשכנו באיסור, ע"ש מש"כ בזה). אולם ע' בנמוקי יוסף (סט. בדפיו) דכ' דמיירי במחרישה ממש, אלא דמיירי שנטלו באיסור, וע"ז אמר התורה דצריך להחזירו בשעת הצורך, אבל אה"נ, לכתחלה אינו יכול ליטלו. וע"ע שם דהביא מהירושלמי דאף כלים של אוכל נפש יכול ליטלם שלא בשעת מלאכה.

(ט) **אמר שמואל, שליח ב"ד מנתח נתוחי אין, אבל משכוני לא-** הק' הרא"ש (מ"ו), הא פריעת בעל חוב מצוה, וקיי"ל דבמ"ע מכין אותו עד שתצא נפשו, וא"כ איך שייך לומר דאינו יכול השליח ב"ד להכריחו לשלם. ותי' בשם מפרש דמה דאמרי' דשליח ב"ד מנתח נתוחי, היינו דמושכו וכופהו ליכנס לביתו ולהוציא העבוב חוצה, רק דשליח ב"ד אינו רשאי ליכנס לתוך ביתו. וכ' עוד דלפי ר"ת ניהא, דס"ל דכל הדין דאינו יכול ליכנס לבית הלוה הוא רק ליטול משכון להיות בטוח במעותיו (דאי"ז ענין לפריעת בע"ח מצוה), אבל היכא דרוצה ליקח המשכון בתורת פרעון, אז שפיר יכול השליח ב"ד ליכנס לבית הלוה ליקח המשכון. עוד הק' התור"פ, למה אין המלוה יכול אף לנתחו שלא בב"ד, הלא עביד איניש דינא לנפשי'. ותי' דזהו רק ליטול מה שהוא שלו ממש, כלומר אותו דבר שהוא שלו. אבל כאן רוצה ליקח בשביל החוב שיש לו עליו, ובזה לא אמרי' דעביד דינא לנפשי'. ועוד הביא מר"ת לתרץ דכל הדין שאינו יכול ליקח הוא רק היכא דנוטל בתורת משכון, אבל בתורת פרעון מותר, וזהו דינא לנפשי' דיכול לעשות.

(י) **אמר שמואל, שליח ב"ד מנתח נתוחי אין, אבל משכוני לא-** וכן קיי"ל. וכ' הרמב"ם (מלוה ג', ד') דהשליח ב"ד יש לו ליקח המשכון ביד הלוה בזרוע ונותנו למלוה,

מסדרין ומניחין ללוה בשעת גוביינא, אין שליח ב"ד ממשכן כלל אלא מניחו לו. וא"כ, למה יטול מאלו השנים כלל, הרי קיי"ל דצריך להניח לו שני כלים מכל מין ומין. ואי ס"ל לתנא דאין מסדרין, וכן כשממשכנין ממשכנין את הכל, ומחזיר לו בשעה שראוי לעשות בהם מלאכה, כגון מחרישה ביום, א"כ מאי קאמר נוטל א' ומחזיר א', לא הול"ל אלא נוטל ומחזיר לו א' (דהיינו אפי' אם יש לו רק א', נוטלו ומחזירו בשעה שהוא צריך לה). וכ' דלכן פרש"י דא' היינו מחרישה וא' כר, וכוננת התנא לומר דכשהוא צריך של יום מחזיר לו של יום, וכשהוא צריך של לילה מחזיר לו של לילה [ולעולם ס"ל לתנא דאין מסדרין]. אבל כ' דאינו מחזור, ד"שני כלים" משמע ממין א'. ועוד, הול"ל נוטל א' ומחזירו ונוטל את השני. והביא

מהראב"ד דתי' דלעולם אתי מתני' למ"ד מסדרין, אבל מתני' מיירי בזמן שהלוה מוציא לו משכונות להמלוה, א"נ שנכנס הוא ומשכנו, דאז אפי' הוציא לו כל ביתו קנה הכל בתורת משכון, ואינו מניח לו כלום. אלא דצריך להחזירו לו כלי מלאכה בשעת מלאכה, וכסות לילה בלילה וכסות יום ביום [ולדבריו יש לעי' מהו הפי' נוטל א' ומחזיר א' (שהוא גירסת הרשב"א), אם כוונתו כרש"י, א"כ לא הרויח כלום, וצ"ע בזה]. וכ' הרשב"א דג"ז אינו מחזור, דא"כ הול"ל דנוטל הכל ומחזיר לו א'. ולכן הוא פי' דבאמת שני כלים ממין א' קאמר, וא' צריך לו וא' אי"צ לו, דהיינו דלעולם אי"צ להשתמש בשתייהם בב"א, אלא או זה או זה. וא"כ, הדין הוא דנוטל א' מהם, ואינו מחזירו לעולם, והשני מחזירו לכשהוא צריך לו. [ואולם ע"ש בסו"ד, דכ' דא"נ מיירי בכלים שאינם כלי אומנות, אלא כגון ב' כרים וכו' דאף אם מסדרין אין מניחין לו אלא א'. וזה לכאור' תמוה, דא"כ למה נוטל ומחזירו (כפי גירסת הרשב"א דמחזיר א'), הרי כ' לעיל דכשמסדרין אין נוטלין אותו כלל, וי"ל.]

(ז) **ואת המחרישה ביום- כ' תוס',** דלא מיירי במחרישה לחרוש את הקרקע, דהדין דצריך להשיב את העבוב אינו אלא בכלים העשויים לשמש הגוף. אלא מיירי במגרדתא, שמגרדין בו בני אדם בבית המרחץ. אולם ע' ברמב"ן (לקמן סוף קיד). שפי' כלי מחרישה כפשוטו, וכ' דכל כלי אוכל נפש מחזירין, דאם מצינו שהקפיד התורה שלא למשכן כלי או"נ טפי משאר כלים, א"כ כש"כ שצריך להחזירם. וע"ע במגיד משנה (מלוה ג', ה') שהביא דעה

עיקר דין הקרא, דהיינו הב"ח, אבל לא על מה שנתרבה, דהיינו השליח ב"ד.

(ב) **ת"ש, אם חבל תחבל שלמת רעך, בשליח**

ב"ד הכתוב מדבר, וכו' - מסיק הגמ' דתנאי היא, איכא תנא דס"ל כשמואל, דאף שליח ב"ד אינו יכול ליכנס לבית הלוח, ואיכא גם תנא דחולק על שמואל, וס"ל דשליח ב"ד יכול ליכנס לבית הלוח. אולם לכאן יש לעי, הגמ' לא השיב לפי שמואל איך יפרש קרא זו. ובאמת יש לדקדק עוד, מ"ש דהגמ' לא הק' מפסוק זה, רק הק' מהברייתא, הרי לכאן הפסוק עצמו מבואר דמותר לשליח ב"ד ליכנס לביתו, שהרי כתיב אם חבל תחבל, ואמרי' דחבילה משמע לשון כניסה לביתו. וכ' התורת חיים דמצד הפסוק הי' שייך לומר דאינו אלא בדיעבד, דאם עשה כן, אע"פ שלא הי' לו רשות, מ"מ יש לו דין דעד בא השמש תשיבנו לו. וכן צידד בחי' הר"ן ליישב קו' זו, אבל הק' דא"כ הו"ל להגמ' בתמורה להוכיח מזה דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד מהני, והגמ' לא הוכיח מזה אלא מהשיב תשיב מ"מ. והוא תי' בתי' א' דיש לאוקמי' בשכר כתף ופונדק דאי' לקמן (קטו). דבאמת יכול למשכנו אפי' בתוך הבית. **אולם ע"ע בתוס' רי"ד** (וכ"כ הר"ן בתי' השני), דס"ל דבזה גופא נחלקו תנאים, מהו הביאור של תיבת "חבל", האם צריכים לומר שהוא דוקא בבית, או דלמא לשון חבילה יכול להיות בין בבית ובין בחוץ. דהתנא דאמר לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, הרי בע"ח אמור, הא מה אני מקיים אם חבל, ע"כ ס"ל דלשון חבל משמע בתוך הבית. אולם איך תנא, דס"ל דשליח ב"ד שבא למשכנו לא יכנס לתוך ביתו למשכנו אלא עומד מבחוץ, ע"כ ס"ל דחבל משמע אף בחוץ (דלא הי' ניח"ל לפרש דמיירי קרא בדעבד איסור, וכמש"כ תוס' לענין מחרישה, דלא הי' ניח"ל לפרש דקרא מיירי שמשכנו באיסור). אלא דהעיר, א"כ למה לא תי' שמואל בעמוד א' בפשיטות, דהפסוקים דלא יחבול רחים ורכב, או לא יחבול בגד אלמנה, לק"מ, לפי דלשון חבלה משמע אף בחוץ. ותי' דבזה הי' יכול שמואל ליישב אף לשיטת המקשן, דאף לדידך דס"ל דלשון חבלה

וב"ח אין לו ליקח המשכון עד שיתן לו הלוח מדעתו. והמשיך הרמב"ם, עבר בעל חוב ונכנס לבית הלוח... אינו לוקה, שהרי ניתק לעשה, וכו'. ומבואר דס"ל דעובר הלאו דלא תבוא אל ביתו. אבל האחרונים (מנחת חינוך, תקפ"ה, ה', ועוד) מדייקים דס"ל להרמב"ם דאף למאי דקיי"ל כשמואל, אין השליח ב"ד עובר בלאו אם נכנס. וזה צריך ביאור, הרי מבואר בסוגיין דס"ל לשמואל דהאיסור גם על שליח ב"ד הוא מן התורה, ולכן למה אינו עובר הלאו. וע' במנ"ח דכ' דכיון דכל הריבוי דמרבח השליח ב"ד הוא מ"והאי"ש אשר אתה נושה בו, וכו', א"כ אינו עובר הלאו, שהרי באמת אינו נכלל בהלאו, אלא יש לו איסור אחר, לאו מכלל עשה, ולכן לא שייך מלקות אצל השליח ב"ד.

(א) **אימא לא ינתחנו אלא בבית דין - הק' תוס',**

מנין לדין זה דבעל חוב אינו יכול לנתחו אלא בב"ד. ותי' דמדרבנן הוא, וכדאמרי' בסמוך דבעל חוב נמי לא, גזירה שמא יכנס בביתו. וע' באהבת חסד (א', ד', נתיב החסד ה'), שהביא מהסמ"ע שהרמב"ם והטור ס"ל שהוא מדאורייתא, וכ' דבאמת בספרי מבואר כן. אבל לכאן ק' מהגמ', וכמו שכ' תוס', דאף אם אין גורסין תיבת "גזירה", מ"מ הרי הגמ' אומרת דטעם איסור זו הוא כדי שלא יכנס לביתו, וא"כ משמע שהוא דין דרבנן. וכ' התוס' יו"ט דצ"ל שהוא טעמא דקרא, ודלא גרסי' גזירה. וע' בלחם משנה (מלוה ולוה ג', ד') דגם דייק מדברי הרמב"ם דס"ל שהוא מן התורה, ותמה עליו, הרי אם ילפי' איסור זה מהא דכתי' לא תבא אל ביתו לעבוט עבוטו, הרי קרא מרבה גם שליח ב"ד, וא"כ כמו דהבעל חוב אינו יכול לחוטפו בשוק, לימא דה"ה השליח ב"ד, ונשאר בקו'. וע' באבן האזל שם (אות ב', ד"ה ויש) דכ' ליישב ע"פ מש"כ לייסד במקו"א דכשיש במקרא שני רבויים, אז כל רבוי הוא רק על עיקר הקרא, אבל לא קאי הריבוי על הריבוי. וא"כ, כאן, דעיקר דין דהשליח ב"ד נזהר בכלל הוא משום ריבוי דוהאי"ש, ועיקר דין דחייב הב"ח בחוץ הוא משום ריבוי דאי' בספרי, מהא דכתי' לעבוט עבוטו, דמרבה אף בחוץ, הרי ריבוי זה לא נאמר אלא על

משמע בפנים דוקא, מ"מ יכולין ליישב הפסוק, דבא להעביר עליו בשני לאוין.

(ג) לעולם בבעל חוב, ולעבור עליו בשני לאוין- אי' בהערות להגרי"ש, דלפי מש"כ תוס' לעיל (סא. ד"ה לעבור), דלא אמרי' לעבור עליו בב' לאוין אא"כ אי' בה מלקות, א"כ צריך לומר דכאן ג"כ שייך שיהי' לוקה, וביאר דהיינו היכא דא"א לו לקיים העשה להחזיר העבוט, אז שפיר יהי' בו מלקות, וא"כ שייך לומר בה לעבור עליו בב' לאוין.

(ד) תנאי היא, דתניא, שליח ב"ד שבא למשכנו, לא יכנס לביתו למשכנו- הק' החי' הר"ן, איך יפרש תנא זו לקרא דאם חבל תחבול, דלכאו' משמע מתוך הבית. וציידד הר"ן לומר דאולי יש לפרש דתנא זו ס"ל דחבל משמע בחוץ [וכמו שהבאנו לעיל מהתוס' רי"ד]. ועוד תי' דלא מיירי בהלואה, אלא בשכר כתף ופונדק וכו', דבהם הדין הוא דממשכן אפי' מתוך הבית, כדאי' לקמן.